Dan Ringgaard

STOLELEG

Jørgen Leths verdener

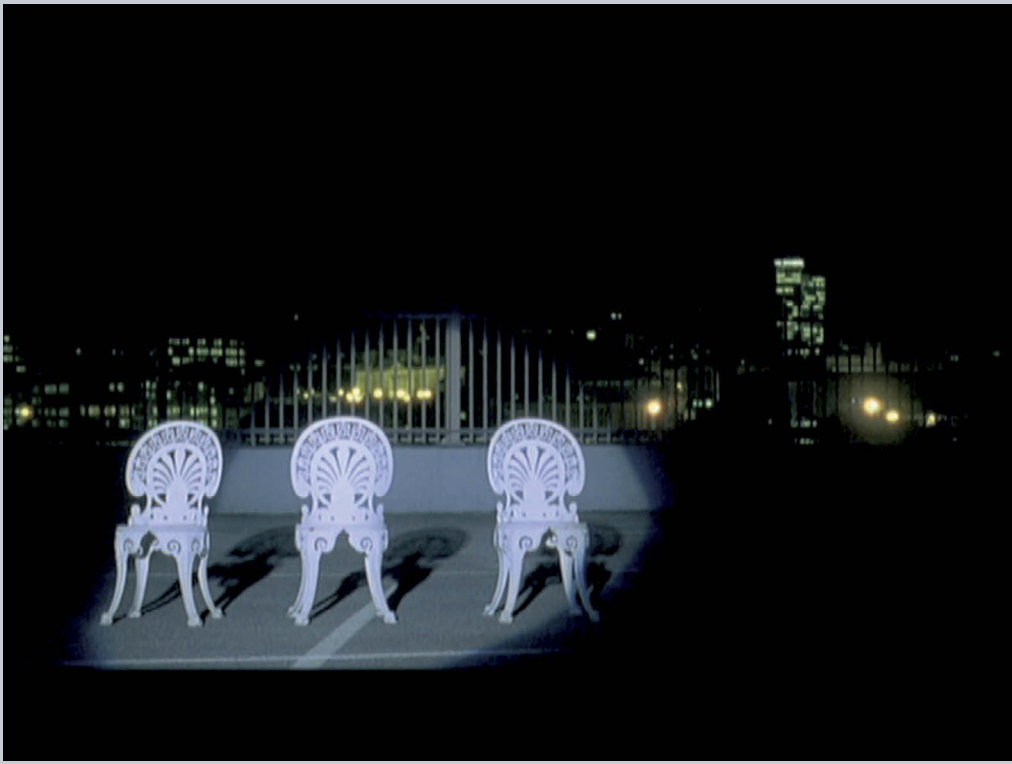

Aarhus Universitetsforlag

STOLELEG

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

STOLELEG

Jørgen Leths verdener

Af Dan Ringgaard

Aarhus Universitetsforlag

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

STOLELEG
© Forfatteren og
Aarhus Universitetsforlag 2012
Sats og omslag af Jørgen Sparre
Omslagsfoto af Adam Philip
fra *De fem benspænd*.
Gengivet med tilladelse fra fotografen,
Zentropa og Det Danske Filminstitut

E-bogsproduktion, Narayana Press

ISBN 978 87 7124 067 2

Aarhus Universitetsforlag
www.unipress.dk

Aarhus
Langelandsgade 177
8200 Aarhus N

København
Tuborgvej 164
2400 København NV

Bogen er udgivet med støtte fra
Aarhus Universitets Forskningsfond

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

STOLELEG

Jørgen Leths verdener

Rio de Janeiro, São Paulo 3.-5. april 2011 | 7
Kosmopolitisme | 17
Lidt om hvad det vil sige at se | 27
At tabe en solnedgang af syne | 37
Erotikkens forrykte tale | 47
Compiègne, Chantilly, Roubaix 9.-10. april 2011 | 57
Fascinationsformer | 67
Tid og sted i Amerika | 77
Popmodernisme | 89
Før starten | 99
Aarhus, Aalborg 18.-19. maj 2011 | 109
Filmdigteren | 119
Poesi er tid der strømmer | 129
Der er stopforbud i digte | 139
Recycling | 151
Cormier Plage 22. november - 2. december 2011 | 161
Bag persienner | 171
Tropisk tristhed | 183
Interferens | 193
Til slut løber en ubesværet hvisken
alligevel som en kølig vind igennem det hele | 203

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

RIO DE JANEIRO, SÃO PAULO
3.-5. april 2011

MAN BLÆNDES AF sollyset så snart man kommer ud af tunnelen fra Botafoga og kører ind på Copacabana og Avenida Atlãntica. Når øjnene har vænnet sig til lyset, kan man se strandens legendariske bue til venstre, rækkerne af palmer i midterrabatten og de modernistiske hvide hotelfacader til højre som i en perfekt parallel bevægelse med stranden og palmerne bare fordobler sig udefter imod Ipanema. Hotel Lancaster ligger cirka midt på Copacabana. Det er det hotel Jørgen Leth besøger i en scene fra filmen *Det erotiske menneske*. Fulgt af et videokamera og akkompagneret af en up tempo bossanova med en tung, elektronisk bund bevæger han sig iført blå skjorte og hvide bukser ind under hotellets balustrade og op ad trapperne, væk fra sollyset som er overeksponeret i filmens grynede og flade billede.

Han går gennem foyerens spejlinger og op til receptionen hvor han beder om at få lov til at se et værelse fordi han engang boede på hotellet. Bossanovaen forsvinder til fordel for metalliske lyde af nøgler der hentes frem, og skuffer der lukkes i. Det er en anden musik, en Leth sætter stor pris på, og som han opdagede hos Jean-Luc Godard. Espressomaskinens, skeernes og porcelænets sang hen over samtalen i indledningsscenen til *Vivre sa vie*. Det fortsætter med elevatorens maskinelle summen, flere spejle

◀ INDHOLD

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

og hul hotelakustik. Inde på værelset stiler Leth beslutsomt hen imod døren ud til balkonen. Og så er det der igen: Sollyset som vælder ind i værelset og giver os digteren bagfra i silhuet, indrammet af dørkarmen som så ofte før i filmen, et billede på filmens erklærede hensigt, at indramme erotikken og en henvisning til bagsidebilledet på selvbiografien *Det uperfekte menneske* hvor han også åbner ud imod et tropisk lys og ind til sin egen verden. Med alle disse personer i åbne døre er det svært ikke også at tænke på John Waynes ikoniske positur i slutscenen af John Fords *The Searchers*. For det er lige hvad Leth er eller spiller i filmen: en som strejfer søgende rundt, en som opsøger erotikkens gåde ved at søge tilbage i sit liv og strejfe rundt i verden.

Han er en gammel mand som han et kort øjeblik står der på balkonen med sin Moleskine notesbog (endnu en genkommende opstilling i filmen) og kigger ud over et overbelyst Copacabana, og måske mest kigger indad. Han går ind igen, bossaen vender tilbage, og han sidder på sengen. Så rejser han sig og går. Det var det. Musikken ville ikke lade ham have sine minder i fred. Den ville ikke være en smygende bossanova, ligesom de håndholdte og kornede billeder nægtede at indsætte ham i en stabil verden og lægge sig omkring ham i klare farver og afmålte perspektiver. I stedet blev mit blik fanget af den røde stol som stod lige foran digteren der sad på sengen i det dybdeløse billede med dets uafgrænsede flader. Det skabte alt sammen uro. Det blev aldrig bare en scene om en mand der mindes sin kærlighedsaffære. Det var som om han aldrig helt fik fat fordi uroen var hans egen, som om det gik forbi ham.

På vej tilbage til hotellet efter visningen af *Det erotiske menneske* kører vi igennem tunnelen og kommer ud i aftenmørket på Copacabana. Vi er nogle stykker i den store taxa. Leth sidder

◀ INDHOLD

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

tavs og ser ud ad vinduet, jeg taler om scenen og bossaen med hans søn Kristian som er den ene af filmens to komponister. Sådan passerer vi i mørket digteren på balkonen på Hotel Lancaster som han står i sollyset og selv befinder sig år tilbage i sine tanker, og samtidig kører vi midt inde i den film vi lige har set, hvor den majestætiske stribe sand flere gange har været filmet ovenfra, og hvor vi kunne have været i en af bilerne dernede, hernede. Fordi vi ikke puffes ud i sollyset, forlænges vores ophold i det mørke kammer. I Rio de Janeiro-aftenens biografmørke er dette møde imellem tider og blikke ikke umuligt. Jørgen Leth i mørket i taxaen som passerer en lidt yngre Jørgen Leth i sollyset på balkonen som står og tænker på en endnu yngre Jørgen Leth i en film vi lige har set i et mørke vi endnu ikke er sluppet helt fri af. En film vi nu er en del af, fanget fra luften af filmens kamera. Som i digtet Leth læser op i filmen imens lærredet deler sig i ni billeder og bl.a. viser Copacabana fra luften i sort-hvid: "Det er alt sammen fra samme tid. Det er alt sammen fra samme tid. Det skal være sammen."

Hotel Mercure ligger i det knæk imellem Ipanema og Copacabana som filmens luftfoto viser så tydeligt. Lige til venstre stranden ved Ipanema, lige til højre stranden ved Copacabana. Jeg havde kun mødt Leth en enkelt gang tidligere, da jeg bankede på døren til hans hotelværelse, og han, netop ankommet, tog imod i bar overkrop. Det var manden bag de mærkelige film der indimellem blev vist i fjernsynet da jeg var dreng i halvfjerdserne, og hvis poesi havde aflejret sig i mig. Det var *Informations* Haiti-korrespondent fra firserne hvor jeg studerede og abonnerede på den avis, det var kommentatoren fra de store Tour de France-årgange i halvfemserne, og det var digteren hvis format

◀ INDHOLD

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES

først gik op for mig da jeg i 2000 læste come back-samlingen *Billedet forestiller* og så småt begyndte at stykke det hele sammen til ét billede, et billede der rakte bag om det hele og tilbage til tresserne hvor Leths kunst fandt sin form. Aftalen er at jeg skal følge ham fire gange i løbet af året, dokumentere ham så hans person, hans mange forskellige steder og gøremål kan blive en del af bogen. Og det første stop er altså her i Rio de Janeiro. Tanken med bogen er at den skal undersøge hele Leths værk: filmene, digtene, journalistikken, det hele inklusive Leth selv og de verdener han bebor. Det er alt sammen en del af det samme værk og bedst tjent med at blive set i forhold til hinanden. Det skal være sammen. Vi bliver enige om at jeg skal komme tilbage når han om nogle timer skal ind til visningen af *Det erotiske menneske*.

Vejen til biografen fører os langs Copacabana, igennem tunnelen og over Botafoga til Flamengo. Fodboldnavne. Der har været interviews i løbet af dagen bl.a. til Rio de Janeiro-avisen *Globo*. Taxaen som skulle hente selskabet, var sent på den, så det er med lidt forsinkelse at vi ankommer til biografen hvor Leth modtages af festivalens leder Amir Labaki. I 2008 lavede Labaki filmen *27 scener om Jørgen Leth*. Det er tredje gang Leth deltager i dokumentarfilmfestivalen *É tudo verdade/It's all true*. Salen er pænt fyldt, måske 150 mennesker. *Det erotiske menneske* har premiere i Brasilien hvor meget af den er optaget. Leth virker nervøs. På vejen herhen har han diskuteret med Kristian hvordan han skal gribe det an.

Nu sidder de brasilianske kvinder og skal se en film om erotik hvori der optræder en del mere eller mindre afklædte brasilianske kvinder. Vil de reagere vredt som hollænderne da filmen blev vist på festivalen i Amsterdam i efteråret, og som nogle

◀ INDHOLD

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETSLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDEREGIVES